

Motion till riksdagen 2007/08:So335

av Lars Ohly m.fl. (v)

HBT-personers rättigheter och livsvillkor

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
3	Inledning	6
3.1	Heteronormativitet.....	6
3.2	Lesbisk feminism	6
4	Internationellt arbete	7
5	Asylsökande HBT-personer	7
6	Rättstrygghet för HBT-personer.....	9
6.1	Grundlagen.....	9
6.2	En särskild HBT-förordning för myndigheterna	9
6.3	Tillsynsmyndigheters särskilda ansvar	10
7	Den heteronormativa lagstiftningen	11
7.1	Queerteori.....	11
7.2	Objektifieringen i medierna hotar jämställdheten	11
7.3	Förälder i stället för ”mor och far”	12
8	Brottsbalken	12
8.1	Hatbrott	12
8.1.1	Förolämpning	12
8.1.2	Försvårande omständigheter.....	13
8.1.3	Diskriminering.....	13
8.2	Ökad HBT-kompetens inom rättsväsendet.....	14
8.2.1	Polisen	14
8.3	Brottsofferjour för HBT-personer	15
9	Familjerätt	16
9.1	Könsneutral äktenskapslagstiftning	16
9.2	Vigselplikt.....	17
9.3	Partnerskapslagen.....	17
9.4	Diskrepans mellan partnerskapslagen och äktenskapsbalken	18
10	Assisterad befruktning och äggdonation	18
10.1	Utredningen.....	19

Fel! Okänt namn på

10.2 Barnets bästa.....	19
10.3 Moderskapspresumtion.....	20
10.4 Moderskapsbekräftelse	20
10.5 En känd donator.....	21
10.6 Möjlighet för donatorn att bekräfta faderskapet.....	21
10.7 Insemination på barnmorskemottagningar.....	22
11 Lesbiska kvinnor och äggdonation	22
11.1 Behandling med både donerat ägg och donerad sperma	23
12 Ensamstående kvinnor och assisterad befruktning	24
12.1 Ensamstående kvinnor och äggdonation.....	24
13 Diskriminering inom utbildningsväsendet.....	25
13.1 Likabehandling inom universitet och högskolor.....	25
13.2 HBT-kompetens.....	25
13.3 HBT-undervisning vid grundskola, gymnasium och komvux	26
13.4 Diskriminerande läroböcker	27
13.5 HBT-undervisning vid universitet och högskolor.....	27
13.6 Diskriminering av HBT-personer i arbetslivet.....	28
14 Kultur för alla	29
15 Värnpliktstjänstgöringen	29
16 Hälso- och sjukvården	30
16.1 Självmordsprevention	30
16.2 Äldreomsorg.....	31

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utlänningslagen ska tillämpas i enlighet med lagstiftarens intentioner.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett förbud mot att riksdagen kan anta lagar som diskriminerar HBT-personer i regeringsformen.²
3. Riksdagen beslutar att 2 kap. 15 § regeringsformen ska ges följande lydelse: ”Lag eller annan föreskrift får ej innebära att någon missgynnas därför att han eller hon med hänsyn till ras, hudfärg, etniskt ursprung, sexuell läggning eller könsidentitet tillhör en annan minoritet.”²
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en särskild HBT-förordning innehållande konkreta och utvärderingsbara mål för att avskaffa diskrimineringen av HBT-personer i statsförvaltningen.²
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i myndigheters regleringsbrev ska ställa krav på HBT-kompetens i verksamheten och för dess personal.³
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsynsmyndigheterna ska få ett särskilt uppdrag att se över myndigheternas genomförande av de förändringar som HBT-relevant lagstiftning inneburit.³
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska tillsätta en utredning med uppdrag att vidta en översyn av lagstiftningen ur ett perspektiv som ifrågasätter lagstiftningens heteronormerande verkan.²
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att benämningarna mor och far ersätts med det könsneutrala begreppet förälder i berörda författningar.²
9. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att 5 kap. 5 § 4 brottsbalken ska omfatta sexuell läggning och könsidentitet.⁴
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge rättsväsendets myndigheter i uppgift att öka kunskaperna om straffskärpningsparagrafens innebörd och användningsområde.⁴
11. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring som innebär att sexuell läggning ska omfattas av 16 kap. 9 § brottsbalken om olaga diskriminering.⁴
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett samarbete mellan HBT-organisationer och polisen.⁴
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökad HBT-kompetens inom rättsväsendet.⁴

Fel! Okänt namn på

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra en översyn av brottsofferjourernas HBT-kompetens.⁴
15. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring som innebär att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral.⁵
16. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring som innebär att Svenska kyrkan och andra trossamfund inte själva kan välja om de vill viga samkönade par eller inte.⁵
17. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring enligt vad i motionen anförs om att vigselrätten ska individualiseras.⁵
18. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring som innebär att partnerskapslagen avskaffas under förutsättning att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral.⁵
19. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring som innebär att anknytningsvillkoren i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap avskaffas.⁵
20. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring som innebär att det införs en möjlighet att söka dispens från 18-årsregeln enligt lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.⁵
21. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i 1 kap. 1 § föräldrabalken som innebär att en moderskapspresumtion ska gälla i de fall där en lesbisk kvinna som lever i registrerat partnerskap genomgår assisterad befruktning vid allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg.⁵
22. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i 1 kap. 4 § föräldrabalken som innebär att en moderskapsbekräftelse ska gälla i de fall där en lesbisk kvinna som lever i ett samboförhållande genomgår assisterad befruktning utanför allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg.⁵
23. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. som innebär att ett par får uttrycklig rätt att välja en donator för assisterad befruktning.
24. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i föräldrabalken som innebär att den man som donerat sin sperma för assisterad befruktning av en kvinna får möjlighet att bekräfta faderskapet till barnet.⁵
25. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att det blir möjligt att få tillgång till assisterad befruktning på andra kliniker än de sju universitetssjukhusen.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med uppdrag att se över bestämmelserna om befruktning utanför kroppen i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. samt annan relevant lagstiftning i syfte att ge lesbiska kvinnor möjlighet att få tillgång till behandling med donerade ägg.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med uppdrag att utreda möjligheten att företa en ändring av bestämmelserna om befruktning utanför kroppen i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. som innebär att det blir möjligt att tillåta behandling med både ett donerat ägg och donerad sperma samtidigt.

28. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. som innebär att ensamstående kvinnor får tillgång till assisterad befruktning vid allmänt sjukhus.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med uppdrag att se över bestämmelserna om befruktning utanför kroppen i lagen (2006:351) och annan relevant lagstiftning i syfte att ge ensamstående kvinnor möjlighet att få tillgång till behandling med donerade ägg.
30. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring som innebär att studenter vid Försvarshögskolan och Polishögskolan ska omfattas av lagen (2001:1268) om likabehandling av studenter i högskolan.⁶
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att uppdraga åt Skolverket och Högskoleverket att ta fram en plan för hur alla anställda inom utbildningsväsendet ska få HBT-kompetens.⁶
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att återkomma med förslag på hur frågor om sexuell läggning och könsidentitet ska beröras på ett integrerat sätt i undervisningen i grundskolan och gymnasieskolan.⁶
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Högskoleverket i uppdrag att ta fram förslag till nödvändiga ändringar i högskoleförordningens examensordningar i syfte att integrera HBT-frågor.⁶
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det är av stor vikt att Arbetsmiljöverket utvecklar sina föreskrifter kring HBT-personers psykosociala arbetsmiljö.³
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om HBT-kompetens hos anslagsgivande myndigheter och institutioner på kulturområdet.⁷
36. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning mot diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet för värnpliktiga.⁸
37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stärka HBT-kompetensen i hälso- och sjukvården.
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Statens folkhälsoinstitut och Socialstyrelsen ska få ett tilläggsdirektiv där det framgår att HBT-personers situation samt verktygen för att förebygga självmord inom denna grupp ska redovisas särskilt inom ramen för det nationella programmet för självmordsprevention.

¹ Yrkande 1 hänvisat till SfU.

² Yrkandena 2–4, 7 och 8 hänvisade till KU.

³ Yrkandena 5, 6 och 34 hänvisade till AU.

⁴ Yrkandena 9–14 hänvisade till JuU.

⁵ Yrkandena 15–22 och 24 hänvisade till CU.

Fel! Okänt namn på

⁶ Yrkandena 30–33 hänvisade till UbU.

⁷ Yrkande 35 hänvisat till KrU.

⁸ Yrkande 36 hänvisat till FöU.

3 Inledning

I den här motionen presenterar vi förslag till åtgärder som syftar till att skapa ett rättvist och jämlikt samhälle för alla flator, bögar, och bisexuella. För att synliggöra gruppen transpersoner har vi valt att presentera de krav som specifikt tar upp transpersoners livsvillkor i en egen motion. För Vänsterpartiet är det självklart att alla människors kärlek ska respekteras oavsett vem man väljer att älska. För oss är det en självklarhet att ingen ska diskrimineras på grund av sin sexuella läggning. Vi vill se ett samhälle där homosexuella och bisexuella kan förhålla sig lika självklart till sin sexuella läggning som heterosexuella gör till sin. Dessvärre har vi en lång väg kvar att vandra innan vi nått fram till detta mål. Vi lever i ett samhälle där homosexuella och bisexuella fortfarande osynliggörs, ifrågasätts och tvingas till utanförskap. Eftersom heterosexualiteten fortfarande ses som det normala utgår de flesta människor från att alla i deras omgivning är heterosexuella. Konsekvensen blir att den person som har en homosexuell eller bisexuell läggning uppfattas som avvikande. Med sexuell läggning avses homosexualitet, bisexualitet och heterosexualitet. En persons sexuella läggning har inget med personens könsidentitet att göra. Homosexuella och bisexuella är män och kvinnor i olika åldrar med olika etnisk bakgrund, religion och politisk uppfattning. De kommer från olika samhällsklasser, från städer och från landsbygd. Det enda som skiljer dem från heterosexuella är att de har förmågan att älska och känna sexuell attraktion till någon av samma kön.

3.1 Heteronormativitet

Heterosexuella personer reflekterar sällan över sin egen eller andras sexuella läggning och hur stor betydelse den har för en människas identitet, självkänsla och personliga utveckling. I stället utgår de flesta från att alla i deras omgivning är heterosexuella. Detta brukar kallas för heteronormativitet, dvs. heterosexuell samlevnad ses som det enda och självklara sättet att leva på. Den heteronormativa maktordningen konstruerar homo- och bisexuella personers beteenden som annorlunda, avvikande och olikt heterosexuella personers beteende. Heteronormativiteten genomsyrar samhället och människors vardag på alla områden. Detta leder till att homosexuella, bisexuella och transpersoner osynliggörs, ifrågasätts och tvingas till utanförskap. Vänsterpartiet vill verka för ett samhälle där homosexuella och bisexuella kan förhålla sig lika självklart till sin sexualitet som heterosexuella gör till sin.

3.2 Lesbisk feminism

Lesbisk feminism synliggör bl.a. att fördomar om homosexualitet är intimt sammankopplade med könsmaktordningen i samhället där ”manlighet” värderas högre och där män som grupp är överordnade kvinnor. Detta tar sig bl.a.

Fel! Okänt namn på

uttryck i att lesbiska och bisexuella kvinnor ofta osynliggörs och att lesbiska relationer förminskas. Det kan kopplas samman med den patriarkala föreställningen om att kvinnor saknar egen sexualitet och att den kvinnliga sexualiteten bara kan skapas av män och i relation till män. Samtidigt kan fördomarna mot homosexuella män vara tydligare. Människor måste ges samma möjlighet att forma sina liv oavsett könet på den de älskar. Våra förslag innebär inte att alla de frågor som är av intresse för skyddet av mänskliga rättigheter, oavsett sexuell läggning, kommer att behandlas. Däremot anser vi att våra förslag kan utgöra en god grund för en politik med direkt inriktning på att främja de förutsättningar som är nödvändiga för att homosexuella och bisexuella ska kunna leva ett liv utifrån sina egna individuella förutsättningar, fria från det heteronormativa förtrycket. Vi är djupt oroade över att familjekonservativa krafter inom den nya regeringen kommer att blockera de förslag som syftar till att stärka homosexuella och bisexuella personers rättigheter. Kristdemokraterna verkar t.ex. för att möjligheten för lesbiska kvinnor att få tillgång till assisterad befruktning ska tas bort samt för att äktenskapet ska förbli en institution som enbart är till för heterosexuella par (se t.ex. 2005/06:L313).

4 Internationellt arbete

De internationella förpliktelser som ligger till grund för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter spänner över flera områden. Här återfinns medborgerliga och politiska rättigheter men även ekonomiska, sociala och kulturella. Det ligger ett oerhört stort värde i att alla människors mest väsentliga behov tillgodoses i form av rättigheter. Åtnjutandet av samtliga fri- och rättigheter som garanteras ska ske på icke-diskriminerande sätt. Av principen om icke-diskriminering framgår att alla är lika inför lagen. Enligt artikel 1 i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948 stadgas att alla är födda fria och lika vad gäller värdighet och rättigheter. Av artikel 2 framgår att rättigheterna tillkommer envar. Våra förslag som syftar till att stärka HBT-personers rättigheter i det internationella samarbetet finns i motion "HBT-personers rättigheter i världen" (2006/07:U210) samt i vår motion om bistånd.

5 Asylsökande HBT-personer

Vår utgångspunkt är att det tillhör de grundläggande mänskliga rättigheterna att kunna lämna det egna landet och söka asyl i ett annat land. Flera internationella konventioner som Sverige skrivit under skyddar denna rätt. Därför är det oerhört viktigt att vi försvarar flyktingrätten genom att personer som förföljs på grund av sin sexuella läggning ges rätt till en fristad i Sverige. De personer som känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sitt kön eller homosexualitet kan numera beviljas skydd som flyktingar i Sverige

Fel! Okänt namn på

(prop. 2005/06:6, bet. 2005/06:SfU4). Trots ändringen av utlänningslagen har Migrationsverket och migrationsdomstolen fortsatt att utvisa homosexuella personer till länder som t.ex. Iran (Länsrätten i Stockholms län, målnr UM 225-06, avd. 11). Migrationsverket och migrationsdomstolen använder regelmässigt Utrikesdepartementets rapporter om mänskliga rättigheter som beslutsunderlag i flyktingärenden. Senast den 22 september 2006 avslog migrationsdomstolen i Stockholm en asylansökan gjord av en homosexuell man från Iran. Av UD:s rapport om Iran från år 2005 framgår att:

Bristen på tolerans i det iranska samhället är långtifrån absolut: män håller varandra i händerna, de vänslas i parkerna etc. Man kan någon gång se män kyssa varandra på gatan eller se sminkade män. Det är något av en paradox i Iran att heterosexuella personer (som, *nota bene*, inte är gifta) egentligen har större svårigheter med att kunna leva ut sin sexuella läggning än homosexuella.

Samtidigt erkänner UD i rapporten att homosexuella riskerar grymma straff för homosexuella handlingar. För män gäller dödsstraff vid penetration och piskrapp för andra sexuella handlingar. För könsumgänge mellan kvinnor utdöms hundra piskrapp för vardera parten. UD menar dock att de iranska myndigheterna inte "aktivt förföljer" homosexuella och att de flesta homosexuella i Iran kan undgå fara om de lever "diskret och tillbakadraget". Denna motivering har legat till grund för flera beslut av regeringen. UD konstaterar vidare att de avrättningar av två homosexuella män som skedde i augusti år 2005 hade sin grund i våldtäkt och mord. Detta trots att Amnesty International har rapporterat om att den iranska regimen använder sig av andra brottsrubriceringar än de faktiska för att göra sig av med homosexuella personer. Vi kan konstatera att UD:s rapporter på flera avgörande punkter är rent felaktiga och dessutom kränkande för de HBT-personer som är tvungna att fly från sitt hemland på grund av förföljelse, misshandel och rena dödshot. Eftersom det är klarlagt att människor avrättas på grund av sin sexuella läggning i Iran bör asylsökande homosexuella iraniers fruktan anses välgrundad så länge paragrafen om dödsstraff och kroppsbestraffning finns kvar i den iranska strafflagen. Detsamma gäller alla andra länder som avrättar och bestraffar homosexuella och bisexuella på grund av deras sexuella läggning samt transpersoner på grund av deras könsidentitet. Utlänningslagens tillämpning i praktiken avviker i dag från riksdagens intentioner med lagen. Riksdagen har tidigare i ett betänkande uttalat att det aldrig kan komma i fråga att avvisa t.ex. en homosexuell person till hemlandet om han eller hon riskerar förföljelse på grund av sin sexuella läggning (2005/06:SfU4). Riksdagen anför även att det torde vara mycket svårt att bedöma om ett döljande av den sexuella läggningen utesluter risken för förföljelse. Riksdagens mening verkar dessvärre ha gått Migrationsverket och migrationsdomstolen förbi.

Det är av yttersta vikt att Sverige tar sitt ansvar och ger de HBT-personer som flyr hit rätt till flyktingstatus. Utlänningslagen ska tillämpas i enlighet med lagstiftarens intentioner. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

6 Rättstrygghet för HBT-personer

I samhället finns det flera grupper som mer än andra löper risk att utsättas för brott. Homosexuella, bisexuella och transpersoner hör till dem. Enligt en doktorsavhandling av kriminologen Eva Tiby har ungefär var fjärde homo- eller bisexuell person vid minst ett tillfälle utsatts för brott på grund av sin sexuella läggning. Rapporten Brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet 2003 av Brottsförebyggande rådet visar att homofobiska brott är den kategori av hatbrott som ökar mest. I takt med att fler människor lever öppet som homosexuella, bisexuella och transpersoner ökar också det fördomsfulla motstånd som finns mot HBT-personer. Lagstiftningen ger inte dessa grupper tillräckligt skydd. Särskilt gäller detta för transpersoner.

Det saknas ett förbud mot att riksdagen kan anta lagar som diskriminerar och därmed förtrycker homosexuella, bisexuella och transpersoner, vilket kan ha betydelse för kränkningar av individers rätt till respekt och likabehandling i samhällslivet oavsett sexuell läggning och könsidentitet. Därför ska ett förbud mot att riksdagen kan anta lagar som diskriminerar HBT-personer införas i regeringsformen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.1 Grundlagen

Vi vill även införa ett skydd mot antagande av lagar och föreskrifter som missgynnar någon av skäl som har samband med sexuell läggning eller könsidentitet.

Därför bör riksdagen besluta att 2 kap. 15 § regeringsformen ska ges följande lydelse: ”Lag eller annan föreskrift får ej innebära att någon missgynnas därför att hon eller han med hänsyn till ras, hudfärg, etniskt ursprung, sexuell läggning eller könsidentitet tillhör en minoritet”. Regeringen bör återkomma med förslag till detta.

6.2 En särskild HBT-förordning för myndigheterna

Det räcker inte bara att ändra den relevanta lagstiftningen för att motverka diskriminering och kränkningar av HBT-personer. Minst lika viktigt är arbetet med attityder och fördomar. Myndigheterna har ett särskilt ansvar att se till att ny lagstiftning efterlevs och tillämpas i praktiken. Det handlar om allt ifrån att utbilda personalen i HBT-frågor till att säkerställa att man vid myndighetsutövning, handläggning av ärenden och vid beslut av olika slag följer lagstiftarens intentioner. I betänkandet Från verksförordning till myndighetsförordning (SOU 2004:23) föreslås att det inom varje myndighet ska finnas ett system för intern styrning och kontroll för att verksamheten ska kunna följas upp och kontrolleras. Det framgår av utredningen att myndigheter efterfrågar en bättre samordning av årsredovisning och övrig rapportering och att samt-

liga återrapporteringskrav bör finnas samlade i ett dokument, regleringsbrevet. Vi menar att om statsförvaltningen ska kunna leva upp till principen om alla människors lika värde, oavsett sexuell tillhörighet eller könsidentitet, är det av väsentlig betydelse att HBT-perspektivet integreras i all statlig verksamhet. Därför bör alla myndigheter få i uppdrag att återrapportera resultat och uppnådda mål inom HBT-området till regeringen. För att myndigheter på ett ändamålsenligt sätt ska kunna redovisa mål och resultat inom HBT-området krävs dock en särskild HBT-förordning som innehåller konkreta och utvärderingsbara mål för att undanröja diskrimineringen av HBT-personer. Erfarenheterna hittills visar att HBT-kompetensen är bristfällig och att statlig diskriminering förekommer. Ett tydligt exempel på en myndighet som diskriminerar homosexuella, bisexuella och transpersoner är Migrationsverket vid handläggningen av ärenden som rör visum, anknytning och asyl. En särskild HBT-förordning skulle säkerställa att HBT-frågorna integreras fullt ut i alla myndigheternas arbete.

Därför bör det införas en särskild HBT-förordning innehållande konkreta och utvärderingsbara mål för att avskaffa diskrimineringen av HBT-personer i statsförvaltningen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Om förslaget om en särskild HBT-förordning inte antas av riksdagen bör regeringen i stället i myndigheters regleringsbrev ställa krav på HBT-kompetens i verksamheten och för dess personal. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.3 Tillsynsmyndigheters särskilda ansvar

Under de senaste åren har en rad förändringar genomförts på det HBT-politiska området. Lagstiftningen har bl.a. inneburit att homosexuella fått möjlighet att prövas som adoptivföräldrar, lesbiska kvinnor har fått tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården och ett utvidgat diskrimineringskydd inom det sociala området såsom hälso- och sjukvården samt socialtjänsten har införts i lagen (2003:307). Vänsterpartiet har dessvärre erfarit att myndigheterna inte alltid tillämpar lagstiftningen i enlighet med lagstiftarens intentioner. Dessutom har det t.ex. fortfarande inte genomförts någon internationell adoption. Vidare tolkar vissa landsting den ändrade lagstiftningen om assisterad befruktning till lesbiska kvinnors nackdel vilket direkt strider mot lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering.

På många av dessa områden finns särskilda myndigheter som ansvarar för tillsynen och för att verksamheten följer lagstiftning och regelverk. Exempel på tillsynsmyndigheter är Socialstyrelsen, länsstyrelserna, Högskoleverket och Myndigheten för internationella adoptioner. Dessa tillsynsmyndigheter måste få ett särskilt uppdrag att säkerställa att myndigheterna genomför de beslutade förändringarna på HBT-området. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

7 Den heteronormativa lagstiftningen

I vårt samhälle är heterosexualiteten fortfarande norm. En heterosexuell identitet uppfattas som normal och önskvärd. Heteronormativitet innebär att den förhärskande heterosexuella normen som genomsyrar samhället osynliggörs genom att heterosexualitet uppfattas som något neutralt och naturligt. Heteronormativitet kan definieras som en kulturell tolkningsram där könet ses som en naturlig egenskap hos individen. Med det biologiska könet följer ett visst beteende som är kvinnligt eller manligt av naturen. Den heteronormativa tolkningsramen bygger på en klar åtskillnad mellan de biologiska könen man och kvinna. Följaktligen blir homosexualitet, bisexualitet och könsöverskridande något obegripligt och främmande i denna tolkningsram. Heteronormativiteten genomsyrar samhället på alla plan, således manifesteras och reproduceras den även genom lagstiftningen och rättstillämpningen.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppdrag att vidta en generell översyn av lagstiftningen ur ett perspektiv som ifrågasätter lagstiftningens heteronormerande verkan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.1 Queerteori

Queerteori handlar om att analysera och bryta ned den rådande heteronormativiteten. Utgångspunkten i queerteori är att kön och sexualitet inte är givna av naturen utan i stället sociala konstruktioner. I stället för ett samhälle där heteronormativiteten är förhärskande vill vi se ett samhälle där människor har rätt och möjlighet att vara och utvecklas till vad de egentligen är. Framtida lagändringar måste bygga på denna princip. Vänsterpartiet menar att man genom en översyn av den befintliga lagstiftningen kan analysera hur heteronormativiteten har inverkat på redan existerande normer samt bereda väg för en förändring av lagstiftningen. Vidare anser vi att de socialt konstruerade könsrollerna hämmar kvinnors och mäns möjligheter att fritt forma sina liv. För att förändra detta anser vi att det krävs en ständigt pågående och fri diskussion om heteronormativitetens styrande inverkan på alla områden i våra liv. Det är angeläget att det sker ett medvetandegörande av hur heteronormativiteten konstrueras i skolan, familjen, rättsväsendet och samhället.

7.2 Objektivifieringen i medierna hotar jämställdheten

De schabloniserade skönhetsideal av kvinnor och män som förmedlas via medier och modeindustrin behöver ifrågasättas och diskuteras. Detta kan göras dels genom konsumentmakt och upplysning, dels genom att ge granskningen av reklam och medier hårda och klara direktiv. Objektivifieringen och schabloniseringen av kvinnor och män i medierna skapar och upprätthåller de förlegade könsrollerna och synen på vad som är manligt respektive kvinnligt.

Det är nödvändigt att bryta denna objektifiering om vi vill ha ett jämställt samhälle. Skolan är också ett forum där man bör arbeta aktivt för att bryta heteronormativitetens påverkan på barns och ungdomars värderingar.

7.3 Förälder i stället för ”mor och far”

Det finns fortfarande många författningar som hänvisar till begreppen mor och far. Detta är ett exempel på lagstiftningens heteronormerande verkan. Vänsterpartiet anser att det är en självklarhet att lagstiftningen ska utgå ifrån könsneutralitet eftersom ett föräldrapar även kan bestå av två mammor eller två pappor. Med anledning av att registrerade partner sedan februari 2003 har möjlighet att bli prövade som adoptivföräldrar och att vara vårdnadshavare samt att lesbiska kvinnor sedan juli 2005 har tillgång till assisterad befruktning, är det hög tid att regeringen genomför de ändringar som påtalas i motionen. Att utforma författningar utifrån det könsneutrala begreppet förälder innebär att lagrummen tydligare tar sikte på de personer som kan komma att falla in under lagens rekvisit. Detta oavsett föräldrarnas sexuella läggning eller om de lever i en enkönad eller tvåkönad relation. Ett sådant förtydligande kommer även att synliggöra att många föräldrar lever som ensamstående. Lagrummen blir även mer informativa och lättbegripliga för de domstolar och myndigheter som ska tillämpa bestämmelserna. I samband med att lesbiska par fick tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården i juli 2005 gjordes vissa följdändringar i bl.a. ärvdabalken som innebar att mor och far byttes ut mot föräldrar. Det saknas dock fortfarande en generell översyn av lagstiftningen med syfte att ändra ovanstående begrepp.

Därför bör de författningar som innehåller benämningarna mor och far ersättas med det könsneutrala begreppet förälder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8 Brottsbalken

8.1 Hatbrott

Hatbrott är en benämning för en rad olika typer av brott där motivet är hat mot enskilda personer på grund av deras förmodade etnicitet, nationella ursprung eller sexuella läggning. Enligt brottsförebyggande rådet är andelen hatbrott med homofobiska motiv 21 %. Läs mer om våra förslag på åtgärder mot hatbrott i motion 2007/08:Ju257.

8.1.1 Förolämpning

Homosexuella, bisexuella och transpersoner mördas på grund av sin sexuella läggning eller sin könsidentitet på samma sätt som invandrare mördas på grund av sitt etniska ursprung. Enligt Säpo har anmälningarna när det gäller

Fel! Okänt namn på

homofobiskt relaterade brott fördubblats från ett 70-tal första halvåret 2002 till drygt 150 under samma period 2003. En studie från kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet bekräftar också att hatbrott mot HBT-personer ökar. 52 % av de tillfrågade uppgav år 2004 att de utsatts för olika hatbrott, 1996 gav 25 % samma svar. I 80 % av fallen handlade det om förtal och förolämpningar, i 24 % om diskriminering på arbetsplatsen och 12 % hade drabbats av våldsbrott. Enligt undersökningen är unga HBT-personer mest utsatta. Hela 77 % av de tillfrågade personerna under 20 år uppgav att de drabbats av hatbrott. En åklagare har enligt brottsbalkens 5 kap. 5 § 4 möjlighet att väcka åtal om någon förolämpats med anspelning på dennes homosexuella läggning. Bestämmelsen omfattar inte annan sexuell läggning än homosexualitet och inte heller könsidentitet. Bristen i lagstiftningen är uppenbar.

Regeringen bör därför återkomma med ett förslag till lagändring som innebär att brottsbalkens 5 kap. 5 § 4 ska omfatta sexuell läggning och könsidentitet.

8.1.2 Försvårande omständigheter

Enligt 29 kap. 2 § sjunde stycket är det en försvårande omständighet om motivet med ett brott varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller annan liknande omständighet. År 2002 förtydligades att bestämmelsen även gäller brott som begås på grund av offrets sexuella läggning. Utredningen från Brottsförebyggande rådet (Hatbrott. En uppföljning av rättsväsendets insatser, rapport 2002:9) visar att bestämmelsen om försvårande omständigheter sällan kommer till användning. Endast i vart sjunde undersökt rättsfall där paragrafen kunnat tillämpas har så skett.

Regeringen bör därför ge rättsväsendets myndigheter i uppgift att öka kunskaperna om straffskärpningsparagrafens innebörd och användningsområde. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.1.3 Diskriminering

I 16 kap. 9 § brottsbalken finns ett förbud för näringsidkare att diskriminera en person på grund av hennes eller hans homosexuella läggning. Förbudet omfattar dock inte diskriminering på grund av annan sexuell läggning eller könsidentitet. I 2001 års diskrimineringsutredning Ett utvidgat skydd mot diskriminering (SOU 2002:43) föreslås att paragrafen ska ersättas av en motsvarande bestämmelse i en ny och sammanhållen lag mot diskriminering på grund av sexuell läggning. Enligt utredningens förslag skulle diskrimineringsförbudet avse sexuell läggning (dvs. homosexualitet, bisexualitet och heterosexuallitet).

Regeringen bör därför återkomma med förslag till ändring som innebär att sexuell läggning ska omfattas av 16 kap. 9 § brottsbalken om olaga diskriminering.

8.2 Ökad HBT-kompetens inom rättsväsendet

Det finns många undersökningar som pekar på att det finns ett grundläggande behov av rättsliga förändringar för att motverka förtryck, våld och diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet. I en lägesbeskrivning från Socialstyrelsen, Sexuell läggning och bemötandet i socialtjänsten, från år 2004 konstateras att HBT-personer får ett dåligt bemötande på det sociala området. Bemötandefrågor aktualiseras också i de fall HBT-personer är i kontakt med rättsväsendet.

8.2.1 Polisen

Polisen är en yrkesgrupp som är mycket viktig när det gäller att motverka brott mot HBT-personer. Också när det gäller att på ett adekvat sätt ta hand om brottsoffer ur denna grupp samt att utreda brott som begåtts på grund av en persons sexuella läggning eller könsidentitet är polisens insatser ovärderliga. Våld i enkönade parrelationer är mer dolt än våld i relationer mellan män och kvinnor. Det finns fördomar som försvårar upptäckten av våld i enkönade parrelationer. När en man slår en man möter omgivningen det med kommentarer som – ”det är väl bara att slå tillbaka”. En kvinna som blir slagen av en annan kvinna möts av attityden att – ”det är inte möjligt, kvinnor slåss inte” – och blir därmed osynliggjord. Vi lever också i ett samhälle där många, inte ens för sina närmaste, har talat om att de lever med en partner av samma kön. De som utsätts för våld i en enkönad parrelation har att övervinna dels svårigheten att tala om att man blir slagen av sin partner, dels att tala om sin homosexualitet. Många bisexuella och homosexuella kvinnor och män lever i dag otrygga i sina egna hem. De är utsatta för misshandel, sexuella övergrepp och psykisk misshandel. Enligt tillgänglig europeisk och amerikansk statistik har 25–45 % av alla lesbiska kvinnor utsatts för någon form av våld i en lesbisk relation. Det saknas säker statistik över homosexuella mäns situation, men även här finns det studier som antyder att utsattheten är minst lika hög som för lesbiska kvinnor.

För att polisen ska bli bättre på att synliggöra HBT-personers situation finns det behov av kompetenshöjande åtgärder, och därför borde polisen ha ett tätare samarbete med HBT-organisationer, dvs. organisationer för homosexuella, bisexuella eller transpersoner. En sådan samverkan skulle både öka polisens kunskaper och höja förtroendet för polisväsendet inom en brottsutsatt grupp. Samverkan bör ske både på nationell nivå och på lokal nivå utifrån de förutsättningar som finns inom olika närpolisområden. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Under senare år har ett berättigat fokus ställts på hedersrelaterade brott, s.k. hedersbrott. I det prioriterade arbetet mot hedersbrott bör också uppmärksammas att det hedersrelaterade våldet även drabbar HBT-personer. Av de skäl som vi nämnt ovan är det viktigt att höja rättsväsendets allmänna kompetens när det gäller homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation och utsatthet för brott. En allmän förstärkning av HBT-kompetensen bör

Fel! Okänt namn på

därför ske inom polisen, domstolsväsendet, åklagarväsendet och kriminalvården. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.3 Brottsofferjour för HBT-personer

Alla människor har rätt att få samma stöd av samhället om de utsätts för brott, oavsett sexuell läggning eller könsidentitet. I dag osynliggörs ofta det våld som förekommer i samkönade relationer. Det är mycket positivt att mäns våld mot kvinnor lyfts upp till debatt, men det får inte innebära att HBT-personer som utsätts för våld i en nära relation exkluderas.

RFSL (Riksförbundet för sexuellt likaberättigande) har en telefonjour för HBT-personer dit brottsoffer kan vända sig för att få stöd och råd. Telefonjouren finns i Stockholm men har hela landet som upptagningsområde. Under sju års tid drev jouren sin verksamhet genom projektmedel från Brottsofferbygge rådet. När brottsofferjouren för HBT-personer sökte verksamhetsbidrag från Socialstyrelsen fick man avslag eftersom verksamheten inte vänder sig till kvinnor som blivit utsatta för mansvåld. Jouren fick sedermera ett tillfälligt ekonomiskt stöd om 450 000 kronor av den socialdemokratiska regeringen som räddade verksamheten när den var akut nedläggningshotad. Homosexuella och bisexuella kvinnor kan visserligen vända sig till en kvinnojour eller en brottsofferjour men där saknar personalen eller ideellt arbetande stödpersoner ofta nödvändig HBT-kompetens. Det förekommer också att transpersoner (man till kvinna) har bemötts på ett kränkande sätt på kvinnojouren. Det är viktigt att betona att de befintliga brottsofferjourerna har ett ansvar för att bistå alla brottsoffer, även HBT-personer. Vidare har socialtjänsten ett ansvar för att erbjuda stöd till brottsoffer i kommunen. Det är inte bara kvinnor som misshandlats av närstående män som får skyddad identitet. Även HBT-personer som utsätts för hatbrott kan ha detta. Socialtjänsten har precis som brottsofferjourerna ett ansvar för att höja HBT-kompetensen hos sin personal. Vi anser dock att det är viktigt att det även finns en rikstäckande brottsofferverksamhet som särskilt riktar sig till HBT-personer. Detta är nödvändigt dels för att alla HBT-personer som utsätts för våld ska få adekvat hjälp, dels för att samhällets intentioner att motverka hatbrott riktade mot HBT-personer ska kunna förverkligas. Det är även värdefullt för brottsofferjourerna i allmänhet om de kan använda sig av HBT-brottsofferjourerna som kunskapsbank. Detta ökar också valfriheten för den HBT-person som utsätts för brott. Antingen kan hon eller han välja att vända sig till en allmän brottsofferjour eller en HBT-brottsofferjour. En lesbisk eller bisexuell kvinna har naturligtvis även möjlighet att vända sig till en kvinnojour om hon önskar. Den borgerliga regeringen har ett stort ansvar när det gäller att se till att brottsofferjouren för HBT-personer kan fortleva och utveckla sin verksamhet. Vi anser att den aktuella jouren, i likhet med alla andra brottsofferjourer, bör sortera under Justitiedepartementets ansvarsområde och inte under Socialdepartementet. Vidare är det av yttersta vikt att alla brottsofferjourer har förmågan att på ett kompetent sätt bemöta HBT-personer.

Regeringen bör därför göra en översyn av brottsofferjourernas HBT-kompetens. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9 Familjerätt

Den förhärskande heteronormen påverkar även vår bild av hur en familj bör vara. Den familjerättsliga lagstiftningen utgår ifrån en traditionell kärnfamilj med två heterosexuella vuxna utan att ta hänsyn till att dagens familjekonstellationer kan se olika ut. Vänsterpartiet har självfallet inga synpunkter på människors val av samlevnadsform och lägger därför inga värderingar i enskilda personers val att leva i en kärnfamilj. Vi ifrågasätter däremot kärnfamiljens normerande verkan för hur samlevnad ska se ut. Vår utgångspunkt är att bejaka och uppmuntra den kärlek som finns mellan jämställda människor, oavsett kön, sexuell läggning, biologiskt föräldraskap, yttre påtryckningar och krav. Det finns en mångfald av olika familjekonstellationer i dagens samhälle. De heteronormativa och diskriminerande inslagen i den familjerättsliga lagstiftningen måste därför utmönstras.

9.1 Könsneutral äktenskapslagstiftning

Enligt gällande lagstiftning är äktenskapet en heterosexuell förening mellan kvinna och man. Möjligheten att registrera partnerskap står sedan 1994 till buds för de samkönade par som vill gifta sig. Sedan lesbiska kvinnor den 1 juli 2005 fick tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården finns det få skillnader kvar när det gäller rättsverkningarna mellan ett äktenskap och ett partnerskap (se 3 kap. lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap). Således är partnerskapslagen i stort sett en kopia av äktenskapsbalken varför Vänsterpartiet inte ser några sakliga skäl till att behålla denna särslagstiftning. Partnerskapslagen är historiskt ett viktigt och stort steg i arbetet för sexuellt likaberättigande men i dag fyller den inte samma funktion. Den blir i stället ännu en tydlig markering av hur lagstiftningen präglas av en särskiljandets logik där homosexuella separeras från heterosexuella. För oss är det självklart att äktenskapslagstiftningen ska göras könsneutral i likhet med sambolagstiftningen som gäller lika för alla oavsett sexuell läggning. Partnerskapslagen ses som ”ett andra klassens äktenskap” och ett bihang till äktenskapsbalken (läs mer om våra förslag i mot. 2007/08:C344, En äktenskapslagstiftning för alla).

Regeringen bör därför återkomma med förslag till ändring som innebär att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral.

Fel! Okänt namn

9.2 Vigselplikt

Äktenskapsutredningen presenterade sitt betänkande i mars 2007. Utredningen lägger i sitt betänkande fram ett förslag som i praktiken innebär att Svenska kyrkan och andra trossamfund kommer ges rätten att själva välja om de vill viga samkönade par eller inte om förslaget genomförs i den delen (SOU 2007:17 s. 276 f.). Vi anser att det vore djupt olyckligt att införa en lagstadgad möjlighet att diskriminera samkönade par.

Vigselrätten delegeras av staten och är därför en form av myndighetsutövning. Förslaget är redan ur den aspekten oacceptabelt. Vänsterpartiet är i stället för en s.k. vigselplikt där Svenska kyrkan och trossamfund är skyldiga att viga även samkönade par för att ha rätt att förrätta vigsel över huvud taget. Vi är djupt oroad över att familjekonservativa krafter inom den nya regeringen kommer att blockera ett lagförslag om en könsneutral äktenskapsbalk (se mot. 2005/06:L313). Nyligen fick vi kännedom om att regeringen förlängt remisstiden på utredningen till den 15 januari 2008 vilket antyder att regeringen avser att dra frågan i långbänk. Regeringen bör därför snarast återkomma med förslag till ändring som innebär att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral. Detta förslag bör dock inte ge Svenska kyrkan och andra trossamfund rätt att själva välja om de vill viga samkönade par eller inte.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till ändring i lagstiftningen som innebär att Svenska kyrkan och andra trossamfund inte själva kan välja om de vill viga samkönade par eller inte.

Ett uppdrag att förrätta vigsel är en form av myndighetsutövning och bör därför enligt vår mening vara personligt, dvs. knutet till den befattningshavare som innehar uppdraget och inte till ett trossamfund. Regeringen bör därför återkomma med förslag till ändring i lagstiftningen som innebär att uppdraget som vigselförrättare individualiseras.

Under förutsättning att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral bör regeringen även återkomma med förslag till ändring som innebär att partnerskapslagen avskaffas.

9.3 Partnerskapslagen

Som ovan anförts är det vår målsättning att det införs en könsneutral äktenskapslagstiftning som gäller lika både för homosexuella, bisexuella och heterosexuella. Följaktligen vill vi verka för att lagen om registrerat partnerskap kan avskaffas. I avvaktan på att det införs en könsneutral äktenskapslagstiftning vill vi dock undanröja de rättsliga skillnader som i dag finns mellan makar och registrerade partner.

9.4 Diskrepans mellan partnerskapslagen och äktenskapsbalken

I lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap regleras vilken anknytning till Sverige en person ska ha för att kunna ingå partnerskap här (1 kap. 2 §). Registrering får ske om en av parterna har hemvist här i landet sedan minst två år eller om en av parterna är svensk medborgare med hemvist här i landet.

Enligt äktenskapsbalken ställs inga krav på att någon av de blivande makarna ska ha hemvist i Sverige. Det är anmärkningsvärt att det ställs hårdare krav på personer som vill ingå partnerskap än på personer som vill gifta sig. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att anknytningsvillkoren i partnerskapslagen avskaffas.

Heterosexuella par har möjlighet att söka dispens från 18-årsgränsen som gäller för att ingå äktenskap (2 kap. 1 § ÄktB). Denna möjlighet saknas dock för homosexuella par (1 kap. 3 § lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap). Det är uppenbart att lagstiftningen i dessa fall bygger på fördomar mot HBT-personer. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att det blir möjligt att söka dispens från åldersgränsen i partnerskapslagen.

10 Assisterad befruktning och äggdonation

Den 1 juli 2005 ändrades lagen (1984:1140) om insemination och lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen så att även kvinnor som är partner eller sambo med en annan kvinna får behandlas med donerade spermier vid allmänt sjukhus. Partnern eller sambon anses tillsammans med den befruktade kvinnan som förälder till det barn som föds, förutsatt att hon har samtyckt till behandlingen. År 2006 trädde lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. i kraft. I den nya lagen har bestämmelserna om insemination och om befruktning utanför kroppen arbetats in utan någon ändring i sak (6 och 7 kap.). För lesbiska kvinnor gäller en speciell reglering där föräldraskapet fastställs slutligt genom bekräftelse eller dom. Det barn som tillkommer utanför tillämpningen av 2006 års lag (tidigare 1984 och 1988 års lagar), t.ex. genom insemination i egen regi eller vid klinik utomlands, omfattas inte av lagstiftningen (prop. 2004/05:137). Det innebär att det fortfarande saknas möjlighet för den födande kvinnans partner eller sambo att få föräldraskapet till barnet fastställt i en sådan situation. Trots möjligheten för lesbiska kvinnor att få tillgång till assisterad befruktning vid allmänt sjukhus är det fortfarande vanligt att paret i praktiken åker utomlands för att söka behandling eller att de själva genomför inseminationen i hemmet. Sjukhusens köer har växt snabbt, vilket medför långa väntetider. Detta innebär också att de barn som tillkommer efter en insemination utomlands eller i egen regi löper risk att bara få en juridisk vårdnadshavare. I dag måste nämligen moderns partner ansöka om att adoptera barnet i ett sådant fall. Att det kan uppstå stora problem till följd av denna lucka i lagen visar tydligt två beslut från Norrköpings tingsrätt

Fel! Okänt namn på

(se beslut 2006-12-14 A 2282-06, A2273-06) där två lesbiska kvinnor i två olika fall fick avslag på sin ansökan om att adoptera sin partners barn trots att Socialnämnden tillstyrkt adoptionerna. Kvinnorna fick sedan rätt i högre instans, men vi anser att dessa fall visar att lagen måste ändras då den inte erbjuder alla barn samma skydd. Lagändringen som trädde i kraft den 1 juli 2005 är endast ett första steg när det gäller frågan om lesbiska kvinnors tillgång till assisterad befruktning. Vänsterpartiets mål är att lagstiftningen ska gälla lika för alla oavsett sexuell läggning. Vi menar därför att den befintliga lagstiftningen om assisterad befruktning måste ändras på en rad punkter.

10.1 Utredningen

Utredningen Föräldraskap vid assisterad befruktning (SOU 2007:3) presenterade sitt förslag till ändringar i den befintliga lagstiftningen i januari 2007. Utredningen hade tillsatts på uppdrag av den förra regeringen i samarbete med Vänsterpartiet. Vi är i stort mycket nöjda med utredningens förslag. Utredaren föreslår att föräldraskapet vid assisterad befruktning regleras på samma sätt för samkönade par och för olikkönade par. En föräldraskapspresumtion ska gälla så att den kvinna som är moderns registrerade partner automatiskt anses vara barnets förälder. Om modern är sambo med en kvinna ska föräldraskapet fastställas genom bekräftelse eller dom. Bestämmelserna ska även omfatta assisterad befruktning som skett utomlands och insemination i egen regi. Utredaren föreslår även en ny bestämmelse i föräldrabalken om att barn som tillkommit genom assisterad befruktning med donerade ägg eller spermier har rätt till information om sitt genetiska ursprung. Det ska framgå att det är föräldrarna som har ansvaret för att upplysa barnet om detta. Vänsterpartiet har tidigare år föreslagit en motsvarande informationsplikt.

10.2 Barnets bästa

Utifrån principen om barnets bästa finns det inte någon anledning att upprätthålla skillnaden mellan makar och partner när det gäller assisterad befruktning. Föräldrarnas sexuella läggning är fullständigt ovidkommande för omsorgsförmågan och förmågan att se till barnets bästa. Under den debatt i riksdagen som hölls innan lagen antogs (se riksdagens snabbprotokoll 2004/05:133) framfördes oro över att det lagda förslaget inte skulle tillgodose barnperspektivet i tillräcklig omfattning. Man menade att förslaget utgick ifrån ett vuxenperspektiv och att barnets rätt till en far skulle lagstiftas bort. Det är tydligt att man genom dylika argument vill framhäva det biologiska faderskapets särställning, men bara i de relationer där det saknas en man. Redan innan lagändringen hade ett barn som tillkommit genom assisterad befruktning rätt att ta del av uppgifter om spermadonatorn då det har uppnått tillräcklig mognad. Denna rätt gäller även för de barn som tillkommer genom assisterad befruktning i lesbiska förhållanden. I praktiken är dock barnets möjligheter att få kunskap om sitt ursprung helt beroende av att föräldrarna

väljer att berätta för barnet att det tillkommit genom assisterad befruktning. Följaktligen torde det vara vanligare att barn till heterosexuella föräldrar aldrig får kunskap om sitt biologiska ursprung eftersom det av naturliga skäl framgår att ett barn till lesbiska föräldrar inte kan ha avlats av dessa två. Erfarenheterna från givarinseminationer tyder på att föräldrar ofta väljer att inte berätta för barnet om dess biologiska ursprung. I en undersökning (Får barn veta? Barn som fötts efter givarinsemination, SoS-rapport 2000:6) har samtliga föräldrar till barn som fötts efter givarinsemination tillfrågats om de berättat för barnet om dess ursprung. Av undersökningen framgår att endast runt 10 % av dem som svarat hade berättat för barnet att det tillkommit genom givarinsemination (se prop. 2001/02:89). Om utredarens förslag om ett upplysningsansvar för föräldrarna införs stärks barnets rätt till sina rötter.

10.3 Moderskapspresumtion

Ett barn som föds inom ett heterosexuellt äktenskap faller under den s.k. faderskapspresumtionen. Mannen i äktenskapet anses alltså automatiskt vara far till barnet oavsett om han verkligen är den biologiska fadern eller inte. Som lagstiftningen är utformad i dag är det möjligt att ett barn som tillkommit i ett lesbiskt förhållande i praktiken bara får en rättslig vårdnadshavare. Om ett barn tillkommit genom privat insemination eller efter assisterad befruktning vid klinik utomlands saknar nämligen den befruktade kvinnans partner möjlighet att bekräfta föräldraskapet. Vänsterpartiet anser att en moderskapspresumtion alltid ska gälla i de fall där det lesbiska paret är registrerade partner. Detta oavsett om barnet har avlats genom befruktning vid allmänt sjukhus eller privat. Moderskapspresumtionen föreslås kunna hävas om donatorn vill ta på sig det rättsliga faderskapet under förutsättning att den biologiska modern och hennes partner godkänner hans faderskapsbekräftelse. Således skulle samma regler som i en heterosexuell relation gälla för det rättsliga föräldraskapet i den lesbiska relationen. Ett alternativ till att införa en moderskapspresumtion skulle kunna vara att ta bort faderskapspresumtionen som gäller för barn till gifta heterosexuella par. Undersökningar visar att så många som ca 5–10 % av alla barn egentligen har en annan biologisk far än mannen i äktenskapet.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till ändring i föräldrabalken som innebär att en moderskapspresumtion ska gälla i de fall där en lesbisk kvinna som lever i registrerat partnerskap genomgår assisterad befruktning vid allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg.

10.4 Moderskapsbekräftelse

Enligt föräldrabalkens bestämmelser måste en man i ett heterosexuellt samboförhållande bekräfta faderskapet till barnet för att han ska anses som den rättsliga fadern. Vänsterpartiet menar att motsvarande regler ska gälla för moderns partner i ett lesbiskt samboförhållande. Således bör moderskap

Fel! Okänt namn på

kunna bekräftas på samma sätt som faderskap oavsett om modern befruktats vid allmänt sjukhus eller genom privat försorg. Vi menar att det inte finns några sakliga skäl till att de regler som gäller för heterosexuella par inte ska kunna tillämpas i lesbiska samborelationer.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till ändring i föräldraskapen som innebär att en kvinna som är sambo med den kvinna som genomgår assisterad befruktning utanför allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg får möjlighet att bekräfta moderskapet till barnet.

10.5 En känd donator

I dag saknas en uttrycklig möjlighet för ett par att själva välja vilken man de vill ha som donator. Enligt uppgift är dock detta redan i dag möjligt vid vissa av universitetssjukhusen. Vänsterpartiet vill att det ska införas en lagreglerad rätt att välja donator för alla par oavsett sexuell läggning. Enligt 6 kap. 4 § lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. ska val av lämplig spermagivare göras av läkaren. Hur valet ska gå till regleras närmare i föreskrifter och allmänna råd från Socialstyrelsen. I huvudsak ska läkarens val styras av att den tänkte givaren inte ska vara olämplig av medicinska skäl, men läkaren bör enligt föreskrifterna även eftersträva att finna en man som liknar den blivande sociale fadern med avseende på ögonfärg, hårfärg och kroppsbyggnad. Enligt förarbeten till ändringar i lagstiftningen om assisterad befruktning finns det emellertid inget som hindrar att läkaren väljer någon som paret självt har pekat ut och som är villig att medverka (se prop. 2001/02:89). Vi menar att föreskrifterna om att donatorn bör likna den blivande fadern helt saknar relevans. En utseendemässig likhet mellan barnet och de blivande föräldrarna är t.ex. ingenting som eftersträvas vid adoptioner. Däremot är självfallet en medicinsk undersökning av den tilltänkte donatorn motiverad.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. som innebär att ett par får uttrycklig rätt att välja en donator för assisterad befruktning.

10.6 Möjlighet för donatorn att bekräfta faderskapet

För många homosexuella män är donation av sperma den enda möjligheten som finns att bli far till ett barn. Enligt gällande lagstiftning kan en donator bekräfta faderskapet till ett barn som tillkommit genom privat insemination på samma sätt som en man som haft samlag med barnets mor. Vi menar att det även ska finnas en möjlighet att bekräfta faderskapet till ett barn som tillkommit genom assisterad befruktning vid allmänt sjukhus. Denna möjlighet kommer enbart att bli aktuell i de fall där paret själva valt ut en donator. För den donator som läkaren väljer ut åt paret kommer situationen således att vara oförändrad. Möjligheten för en man att bekräfta faderskapet till det barn som tillkommit genom befruktning vid allmänt sjukhus bereder väg för att fler inseminationer kan genomföras under medicinskt kontrollerade former.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till ändring i föräldrabalken som innebär att den man som donerat sin sperma för assisterad befruktning av en kvinna får möjlighet att bekräfta faderskapet till barnet.

10.7 Insemination på barnmorskemottagningar

I dag är det endast möjligt att söka behandling enligt lag 2006:351 vid de sju universitetssjukhusen som finns i Stockholm, Uppsala, Göteborg, Linköping, Malmö, Umeå och Örebro. Donerade spermier får enligt gällande lag endast hanteras vid dessa sjukhus. Sedan lesbiska par den 1 juni 2005 fick tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården har sjukhusens köer ökat lavinartat. Vi anser därför att det finns all anledning att tillåta insemination även på t.ex. barnmorskemottagningar. I Danmark och Finland är det redan i dag möjligt för barnmorskor att utföra insemination. Ett heterosexuellt par som söker assisterad befruktning torde oftast göra detta efter att själva ha försökt bli med barn genom samlag under en längre tid. En del lesbiska par kan ha försökt bli gravida genom privat insemination, en del har inte försökt på egen hand över huvud taget utan i stället valt att söka behandling direkt. För de lesbiska par där den kvinna som ska bära barnet inte har problem med infertilitet torde det därför vara betydligt enklare att söka sig till en barnmorskemottagning för att där få hjälp med inseminationen i stället för att behöva ställa sig i kö vid något av universitetssjukhusen. I de fall där kvinnan är infertil krävs självfallet en mer ingående medicinsk utredning än vad en barnmorskemottagning kan erbjuda. Om barnmorskemottagningar ges möjlighet att utföra inseminationer minskar belastningen på de ovan nämnda sjukhusen, och de par som söker behandling behöver inte vänta på sin tur i årtal, något som kan vara nog så påfrestande för en relation. Vårt förslag innebär en effektivare hantering av inseminationer både när det gäller kostnader och köer.

Regeringen bör därför lägga fram förslag till lagändring som innebär att det blir möjligt att få tillgång till assisterad befruktning på andra kliniker än de sju universitetssjukhusen.

11 Lesbiska kvinnor och äggdonation

Under våren 2002 beslutade riksdagen att ändra vissa regler i dåvarande lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen som innebär att även behandling med donerade ägg blir tillåten. Lagen är skriven enbart med tanke på heterosexuella kvinnor som lider av infertilitet och ofrivillig barnlöshet. Eftersom både ägg och sperma inte får komma ifrån givare betyder det att infertila lesbiska kvinnor inte har möjlighet att få behandling med donerade ägg. Vänsterpartiet anser att lesbiska kvinnor som är infertila och som skulle kunna få hjälp genom en äggdonation självklart ska kunna ha samma rättigheter och möjligheter som heterosexuella kvinnor. Vår uppfattning är att

Fel! Okänt namn på

lagen inte ska ställa krav på att den kvinna som vill ta emot ett donerat ägg är gift eller sambo med en man. Som en konsekvens av att lesbiska kvinnor har fått tillgång till assisterad befruktning menar vi att även möjligheten för lesbiska att få tillgång till behandling med donerade ägg måste utredas. Övrig relevant lagstiftning som angränsar till frågan bör också ses över. Enligt gällande lagstiftning är det inte tillåtet att bedriva handel med könsceller (8 kap. 6 § lag [2006:351]). Detta förbud bör enligt vår uppfattning kvarstå.

Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över bestämmelserna om befruktning utanför kroppen i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. samt annan relevant lagstiftning i syfte att ge lesbiska kvinnor möjlighet att få tillgång till behandling med donerade ägg. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11.1 Behandling med både donerat ägg och donerad sperma

Vänsterpartiet menar att det bör vara möjligt för en kvinna att bli behandlad med ett donerat ägg och donerad sperma. Vi ser inte att en sådan möjlighet skulle stå i strid med principen om barnets bästa. Adopterade barn lever inte heller med sina biologiska föräldrar. Vänsterpartiet anser att det är det sociala föräldraskapet som är avgörande för att barnets bästa ska tillgodoses. Vi menar att barn som tillkommit genom äggdonation, precis som adopterade barn, har rätt att få kunskap om sitt ursprung. En sådan rätt bör motsvaras av en skyldighet för föräldrarna att berätta för barnet om hans eller hennes ursprung. För Vänsterpartiet är det viktigt att en lagstiftning om behandling med donerade ägg och spermier gäller lika för alla kvinnor oavsett sexuell läggning. En möjlighet att få behandling med könsceller från två donatorer skulle även ge de heterosexuella par där båda parter är infertila en möjlighet att skaffa barn. Vidare skulle den kvinna-till-man transsexuella man som vill donera ägg till sin kvinnliga partner därigenom kunna bli biologisk förälder (se mot.2007/08:So295, Transpersoners rättigheter). Enligt gällande lagstiftning är det inte tillåtet att bedriva handel med könsceller (8 kap. 6 § lag [2006:351]). Detta förbud bör enligt vår uppfattning kvarstå.

Regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att utreda möjligheten att företa en ändring av bestämmelserna om befruktning utanför kroppen i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. som innebär att det blir möjligt att tillåta behandling både med ett donerat ägg och donerad sperma samtidigt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

12 Ensamstående kvinnor och assisterad befruktning

Allt fler kvinnor upptäcker att man inte måste avstå från ett liv med barn bara för att man inte har någon partner. Vissa kvinnor väljer därför att adoptera medan andra har en stark längtan efter att bära och föda ett barn. Enligt 4 kap. 1 § FB är det möjligt för en ensamstående kvinna som fyllt 25 år att adoptera ett barn. Vi anser att ensamstående kvinnor bör få tillgång till assisterad befruktning enligt samma villkor som kvinnor som lever i en relation. Utifrån principen om barnets bästa finns det ingen anledning att tro att det barn som tillkommit genom assisterad befruktning av en ensamstående kvinna skulle få sämre uppväxtvillkor än ett barn som adopterats av en ensamstående kvinna eller man eller av någon annan anledning lever med endast en förälder. Den traditionella kärnfamiljen som består av mamma, pappa, barn är i dag en otidsenlig norm där många existerande familjebildningar inte kan kännas igen. Mångfalden av familjeformer ökar i skilsmässornas och frigörelsens spår, och det är rimligt att lagstiftningen anpassar sig till dessa nya levnads- mönster. I dag är det bara kvinnor som lever i en parrelation som har möjlighet att få tillgång till assisterad befruktning enligt lag (2006:351). Dock är det vanligt att ensamstående kvinnor söker behandling på klinik i t.ex. Finland eller Danmark, vilket gör att det redan i dag föds barn som tillkommit genom assisterad befruktning av ensamstående kvinnor i Sverige. Enligt gällande lagstiftning har det barn som tillkommit genom assisterad befruktning enligt lag (2006:351) rätt att få uppgift om vem donatorn är när barnet uppnått tillräcklig mognad. De barn som tillkommit genom assisterad befruktning utomlands saknar ofta den möjligheten. Vi vill även erinra om att socialutskottets majoritet i sitt senaste betänkande förutsätter att regeringen noga följer frågan om ensamstående kvinnors rätt till assisterad befruktning och återkommer till riksdagen om regeringen finner det motiverat (bet. 2006/07:SoU8). Dock pågår inte, såvitt vi känner till, något arbete med ett dylikt förslag i Regeringskansliet varför ett sådant bör påbörjas.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till ändring i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. som innebär att ensamstående kvinnor får tillgång till assisterad befruktning vid allmänt sjukhus.

12.1 Ensamstående kvinnor och äggdonation

I dag har endast den kvinna som lever i en heterosexuell parrelation möjlighet att få tillgång till behandling med donerat ägg enligt bestämmelserna om befruktning utanför kroppen i lagen (2006:351). Detta får till följd att de kvinnor som är infertila och ensamstående inte ges samma möjligheter till behandling som de kvinnor som valt att leva med en man. Av samma orsaker som lesbiska och bisexuella kvinnor som lever i en relation med en kvinna bör få tillgång till behandling med donerade ägg bör även de kvinnor som är ensamstående få tillgång till sådan behandling oavsett sexuell läggning. Lag-

Fel! Okänt namn på

stiftningen kan inte längre utgå från kärnfamiljen som norm utan måste bejaka de familjebildningar som finns i praktiken. Det är inte rimligt att kvinnors möjlighet till behandling med donerade ägg ska vara beroende av civilstånd och sexuell läggning.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppdrag att se över bestämmelserna om befruktning utanför kroppen i lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. och annan relevant lagstiftning i syfte att ge ensamstående kvinnor möjlighet att få tillgång till behandling med donerade ägg. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13 Diskriminering inom utbildningsväsendet

13.1 Likabehandling inom universitet och högskolor

Lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan gäller sedan den 1 mars 2002 och har till ändamål att främja lika rättigheter för studenter samt att motverka diskriminering på grund av könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Lagen ålägger vidare högskolor och universitet att aktivt främja studenters lika rättigheter samt att förebygga och förhindra trakasserier på grund av sexuell läggning. De som studerar vid Polishögskolan eller Försvarshögskolan omfattas inte av denna lag. Det finns inget som tyder på att dessa högskolor är undantagna den heterosexuella norm som råder i samhället.

Regeringen bör därför lägga fram förslag till ändring som innebär att studenter vid Försvarshögskolan och Polishögskolan ska omfattas av lagen (2001:1268) om likabehandling av studenter i högskolan.

13.2 HBT-kompetens

Projektet ”Under ytan” ingår i EU:s Equal-program, som syftar till att motverka diskriminering och utestängning i arbetslivet. Målet med projektet är att lyfta upp frågan om sexuell läggning och homofobi i lärarkåren som hittills visat återhållsamhet med att arbeta praktiskt kring denna diskrimineringsgrund. Ett annat syfte är att åstadkomma stadigvarande attitydförändringar. Enligt en enkätundersökning som presenterats av projektet har endast 2 % av lärarna fått kompetensutveckling kring frågor om sexuell läggning och homofobi. Hälften av lärarna svarar i enkäten att det förekommer kränkande jargong på grund av sexuell läggning bland eleverna. Samtidigt visar Brottsförebyggande rådets senaste rapport (2006:3) att närmare 40 % av alla brott med homofobiskt motiv begås av gärningsmän som är yngre än 18 år, varav nio av tio är unga män eller pojkar. Den rimliga slutsatsen blir således att skolan generellt brister i att hantera frågor om homosexualitet, bisexualitet och kön-

sidentitet vilket torde vara en av förklaringarna till att unga människor utsätter HBT-personer för våld och andra kränkningar. För att det ska vara möjligt att främja likabehandling och motverka diskriminering måste de som verkar inom utbildningsväsendet ha kunskap om frågor som rör homosexuella, bisexuella och transpersoner (s.k. HBT-kompetens). Mekanismerna som styr diskriminering och trakasserier bör medvetandegöras genom utbildning av personal. Utbildningen kan t.ex. problematisera frågor som rör sexuell läggning, diskriminering och sexuella trakasserier.

Regeringen bör därför ge Skolverket och Högskoleverket i uppdrag att ta fram en plan för hur alla anställda inom utbildningsväsendet ska få HBT-kompetens. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13.3 HBT-undervisning vid grundskola, gymnasium och komvux

I stor utsträckning är det i barn- och ungdomsåren som de värderingar vi bär med oss genom livet grundläggs. Om vi ska vinna framgång med vår strävan att säkra respekten för alla människors lika värde och rättigheter, måste vi därför fästa stor vikt vid hur barns och ungdomars grundläggande värderingar och attityder formas. Skolan har därför en central roll när det gäller förmedlandet av kunskap om mänskliga rättigheter. Det är vår absoluta ståndpunkt att skolan inte ska förhålla sig neutral i HBT-frågor. Tvärtom är det ett av skolans centrala uppdrag att aktivt motverka diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet. I dag är skolan en plats där barn och ungdomar får kunskaper om sexuell läggning. Det sker både i klassrummet och på skolgården. Men det är också något som sker i samspelet mellan eleverna och skolans personal.

Skolverkets rapport om sex- och samlevnadsundervisningen från såväl 1999 som år 2006 pekar på brister i skolans undervisning om sexuell läggning. Det framgår att undervisningen i HBT-frågor hänger på den enskilde läraren såväl när det gäller kvantitet som kvalitet. En del klasser får besök av en person från RFSU, RFSL eller RFSL Ungdom, som berättar för eleverna om hur det är att vara ung och homosexuell. För många elever är det den mest konkreta information om homosexualitet och bisexualitet de får under sin skoltid.

Av 2006 års rapport framgår att värdegrundsfrågor som särskilt rör jämställdhet, homosexualitet, bisexualitet och transpersoner måste belysas i sex- och samlevnadsundervisningen. De flesta HBT-ungdomar har inte någon möjlighet att positivt spegla sig själva någonstans i skolmiljön. De får inte heller stöd och hjälp med att bygga upp en trygg och säker självbild på samma villkor som heterosexuella elever. På så sätt växer många homosexuella, bisexuella och transpersoner upp i en miljö där de är ifrågasatta eller osynliggjorda som personer. Heterosexualiteten är norm och homosexuella relationer nämns därför ofta inte. Det förekommer även att grund- och gymnasieskolor använder sig att läromedel som direkt kränker HBT-personer. Det finns exempel där eleverna bl.a. fått läsa att vuxna homosexuella är pedofiler

Fel! Okänt namn på

och sadister och där homosexualitet stått omnämnt tillsammans med skrivningar om tidelag. Detta är självfallet totalt oacceptabelt. Det är viktigt att HBT-ungdomar kan hitta förebilder i sin vardagliga omgivning. Framför allt är det viktigt att unga människor erbjuds öppna valmöjligheter där de vuxna inte oreflekterat förutsätter att man är, eller är på väg att bli, heterosexuell. En lärare med kunskaper om homosexualitet, bisexualitet och transpersoner samt en öppen och respektfull attityd till att det bland elever finns både homo-, bi- och heterosexuella ungdomar kan då fungera som ett stort stöd. Vi vill att HBT-perspektivet ska integreras i en rad olika ämnen, till exempel social- och samhällskunskap, psykologi, historia, svenska samt religion och livsåskådningsfrågor. Att bara diskutera homosexualitet på biologielektionerna eller under sex- och samlevnadsundervisningen förstärker fördomarna om att homosexualitet enbart handlar om sex. Vi vill att HBT-frågor ska behandlas som ett självklart inslag i undervisningen. Frågorna bör kopplas till grundläggande värderingar om alla människors lika värde och rättigheter.

Regeringen bör därför ge Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att återkomma med förslag på hur frågor om sexuell läggning och könsidentitet ska beröras på ett integrerat sätt i undervisningen i grundskolan och gymnasieskolan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13.4 Diskriminerande läroböcker

I november 2006 utkom Skolverket med rapporten *I enlighet med skolans värdegrund?* (285:2006). I den granskas 24 läroböcker för grundskolans år 7–9 och gymnasieskolans A-kurser i ämnena biologi/naturkunskap, historia, religions- och samhällskunskap. Läroplanernas värdegrund var utgångspunkten för granskningen. Granskningen visade att det ”vi” som läroböckerna utgår från är heterosexuellt. Heterosexualitet framställs som det allmänna och oproblematiska, medan homo- och bisexualitet framställs som det specifika och problematiska. Den homo- eller bisexuelle är inte en namngiven person utan en mer diffus ”någon annan”. Homo- och bisexuella personer gestaltas dessutom endast om det uttryckligen handlar om homo- eller bisexualitet, och de får därmed enbart representera sin sexuella läggning. Elever som själva identifierar sig som homo- eller bisexuella kan därmed uppleva läroböckerna som exkluderande, kränkande eller diskriminerande. Läs mer om vårt förslag om märkning av läromedel i motion 2007/08:U212.

13.5 HBT-undervisning vid universitet och högskolor

Också universitet och högskolor har en central roll för att undanröja diskrimineringen och osynliggörandet av HBT-personer. Det är därför viktigt att undervisningen om HBT-personer integreras i utbildningen. Statens folkhälsoinstitut konstaterar i rapporten ”Vad hände sen?” att undervisning vid högskolor om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation förekommer endast i begränsad omfattning (se FHI 1997:28). Enligt vår mening är det

önskvärt att utbildning i HBT-frågor integreras i all grundutbildning som bedrivs vid högskolor och universitet i syfte att ge nödvändig HBT-kompetens. Detta gäller i synnerhet vissa utbildningar inom humaniora, samhällsvetenskap och medicin som t.ex. psykologlinjen, juristlinjen, socionomlinjen, sjuksköterskeutbildningen och läkarlinjen.

Regeringen bör därför ge Högskoleverket i uppdrag att ta fram förslag till nödvändiga ändringar i högskoleförordningens examensordningar i syfte att integrera HBT-frågor i undervisningen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13.6 Diskriminering av HBT-personer i arbetslivet

Lagstiftningen som förbjuder diskriminering av homosexuella och bisexuella personer i arbetslivet är tydlig men trots detta förekommer en omfattande diskriminering av HBT-personer på våra arbetsplatser. Fritt Fram är ett samarbetsprojekt som arbetar mot diskriminering på grund av sexuell läggning i arbetslivet. Fritt Fram jobbar för att skapa arbetsplatser där det är fritt fram att vara sig själv oavsett sin sexuella läggning.

Projektet erbjuder bl.a. utbildning av chefer, fackliga ombud och medarbetare. Fritt Fram har sedan 2002 utbildat, utvecklat metoder och förändringsverktyg och höjt kompetensen kring sexuell läggning i arbetslivet. Fritt Fram drivs av arbetsgivare (Försvarmakten, Sveriges Kommuner och Landsting, Södertälje kommun), fackförbund (Akademikerförbundet SSR, HTF) och intresseorganisationer (RFSL, EKHO). Projektet är delfinansierat via medel från Europeiska socialfonden och Equal-programmet. Dylika projekt är självfallet mycket lovvärda. Dock finns det, när viktiga frågor drivs i projektförhållanden, alltid farhågor för att projektet ska komma att läggas ned om finansieringen uteblir. Diskriminering, mobbning och andra kränkningar som HBT-personer får utstå på sina arbetsplatser är i grunden en arbetsmiljöfråga. Verksamheter som drivs i projektförhållanden är ett nödvändigt komplement till den verksamhet som Homo bedriver.

När det gäller frågor som rör den psykosociala arbetsmiljön bör dessa hanteras av Arbetsmiljöverket. Alla kränkningar som HBT-personer utsätts för i arbetslivet är nämligen inte möjliga att beivra genom den befintliga diskrimineringslagstiftningen. Ofta handlar det om att personer blir utfrysta, mobbade eller utsatta för mer subtila kränkningar på grund av sin sexuella läggning än vad som krävs enligt lagstiftningen. Det är mot denna bakgrund av stor vikt att Arbetsmiljöverket utvecklar sina föreskrifter kring HBT-personers psykosociala arbetsmiljö. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

14 Kultur för alla

De kulturella uttrycksätten har en stor betydelse för att påverka attityder och fördomar. De institutioner i samhället vilka har till uppgift att stödja och stimulera kultur bör uppmärksamma kulturens betydelse för att synliggöra homosexuellas, bisexuellas och transpersoners liv och erfarenheter. Statens kulturråd och andra anslagsgivande institutioner bör därför på lämpligt sätt verka för att HBT-kompetensen inom kulturlivet förbättras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

15 Värnpliktstjänstgöringen

Många homosexuella, bisexuella och transpersoner upplever värnpliktstjänstgöringen som ett problem på grund av de fördomsfulla och ibland aggressivt manlighetsinriktade attityder som de möter inom Försvarsmakten. Samtidigt finns det andra värnpliktiga som mötts av öppenhet, förståelse och respekt. Det finns dock en stor brist på samlad kunskap om situationen för värnpliktiga homosexuella, bisexuella och transpersoner ur ett psykosocialt perspektiv. I september 2001 genomförde dock Temo på Värnpliktsrådets uppdrag en opinionsundersökning om attityder till minoritetsgrupper bland värnpliktiga. Antalet intervjuade var 500. Resultatet var slående. 64 % av de intervjuade trodde att öppet homo- och bisexuella diskrimineras oftare än andra värnpliktiga. Detta är betydligt högre siffror än uppskattningen av förekomsten av diskriminering av kvinnor (41 %) eller värnpliktiga av utländsk härkomst (20 procent). Var fjärde trodde även att befälen utsätter homo- och bisexuella för nedsättande kommentarer, och 14 % att det även skedde från annan personal. Hela 86 % av de intervjuade trodde att homo- och bisexuella själva är rädda för att gå ut öppet med sin läggning under värnpliktstjänstgöringen eftersom de förväntar sig negativa reaktioner.

Av Värnpliktsrådets attitydundersökning "Ordervägrar försvarsmakten?" från år 2007 visar att en av fyra värnpliktiga upplever att det är mindre accepterat att vara HBT-person inom Försvarsmakten än i det civila samhället. Två av tio värnpliktiga har vid ett eller flera tillfällen upplevt att värnpliktiga på något sätt behandlat HBT-personer felaktigt. En av fyra värnpliktiga har svarat att den felaktiga behandlingen utförs av både andra värnpliktiga och befäl. Intervjuer visar även att HBT-personer ägnar stor energi åt att försöka dölja sin sexuella läggning eller könsidentitet inom Försvarsmakten, och att de känner behov av att prestera mer än övriga i gruppen för att inte utmärka sig.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet för värnpliktiga.

16 Hälsa- och sjukvården

Det är oerhört viktigt att hälso- och sjukvården säkerställer rätten till likabehandling utan åtskillnad på grund av exempelvis sexuell läggning eller könsidentitet. En förutsättning för att hälso- och sjukvården ska lyckas med detta är att man har en medveten strategi för att höja HBT-kompetensen inom vård och omsorg. Undersökningar av unga HBT-personers livssituation har visat att det inom dessa grupper finns en överrepresentation av psykosocial ohälsa. Många har någon gång övervägt att begå självmord. Det finns en stor risk att unga människor inte söker hjälp om de upplever att psykiatrin inte respekterar deras livsval. Motsvarande situation torde även gälla för vuxna. Transpersoners situation har knappt synliggjorts över huvud taget.

Det finns en brist på kunskap om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation inom psykiatrin, bland psykoterapeuter och inom den övriga hälso- och sjukvården, vilket är mycket allvarligt ur ett likabehandlingsperspektiv. Således finns det enligt vår mening stora risker för att homosexuella, bisexuella och transpersoner får en sämre hälso- och sjukvård på grund av brister i bemötandet och brist på HBT-kompetens. Socialstyrelsen bör därför ges i uppdrag att se över vilka åtgärder som krävs för att höja HBT-kompetensen inom hälso- och sjukvårdsområdet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

16.1 Självmordsprevention

I Socialstyrelsens och Statens folkhälsoinstituts förslag till ett nationellt program för att förebygga självmord som presenterades 2006 uppmärksammas inte gruppen HBT-personer särskilt. Detta trots att studier visar att självmordstankar och självmordsförsök är betydligt vanligare bland HBT-personer än bland befolkningen generellt. Detta gäller inte minst HBT-ungdomar. Visserligen ingår det som en del i Statens folkhälsoinstituts övergripande uppdrag att analysera hälsosituationen för HBT-personer att undersöka hur vanligt det är med s.k. självmordsbeteende bland HBT-personer. Vi anser dock att HBT-personer särskilt bör lyftas fram i det kommande i förslaget till nationellt program för självmordsprevention. Att analysera hur samhällets fördomar och den förhärskande heteronormativiteten tar sig uttryck i ökad självmordfrekvens för HBT-personer är synnerligen angeläget.

Regeringen bör därför ge Statens folkhälsoinstitut och Socialstyrelsen ett tilläggsdirektiv där det framgår att HBT-personers situation samt verktygen för att förebygga självmord inom denna grupp ska redovisas särskilt inom ramen för det nationella programmet för självmordsprevention. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

16.2 Äldreomsorg

Det saknas tillräckliga kunskaper om HBT-frågor inom äldreomsorgen. Det kan handla om en person som lever i en dold relation med en partner av samma kön. Då gäller det att personalen inom äldreomsorgen är tillräckligt lyhörd och uppmärksam. Öppet homosexuella ska bemötas med respekt, men personalen måste även vara lyhörd mot dem som på grund av långvarig diskriminering inte är öppna med sin sexualitet. En god vän kan ibland visa sig vara en partner. Därför är det viktigt att även HBT-frågor tas med i de satsningar som görs på att höja kompetensen inom äldreomsorgen (se vidare i vår motion Äldrepolitik för rättvisa och jämställdhet, 2007/08:So382).

Stockholm den 1 oktober 2007

Lars Ohly (v)

Marianne Berg (v)

Hans Linde (v)

Kent Persson (v)

Wiwi-Anne Johansson (v)

Elina Linna (v)

Alice Åström (v)